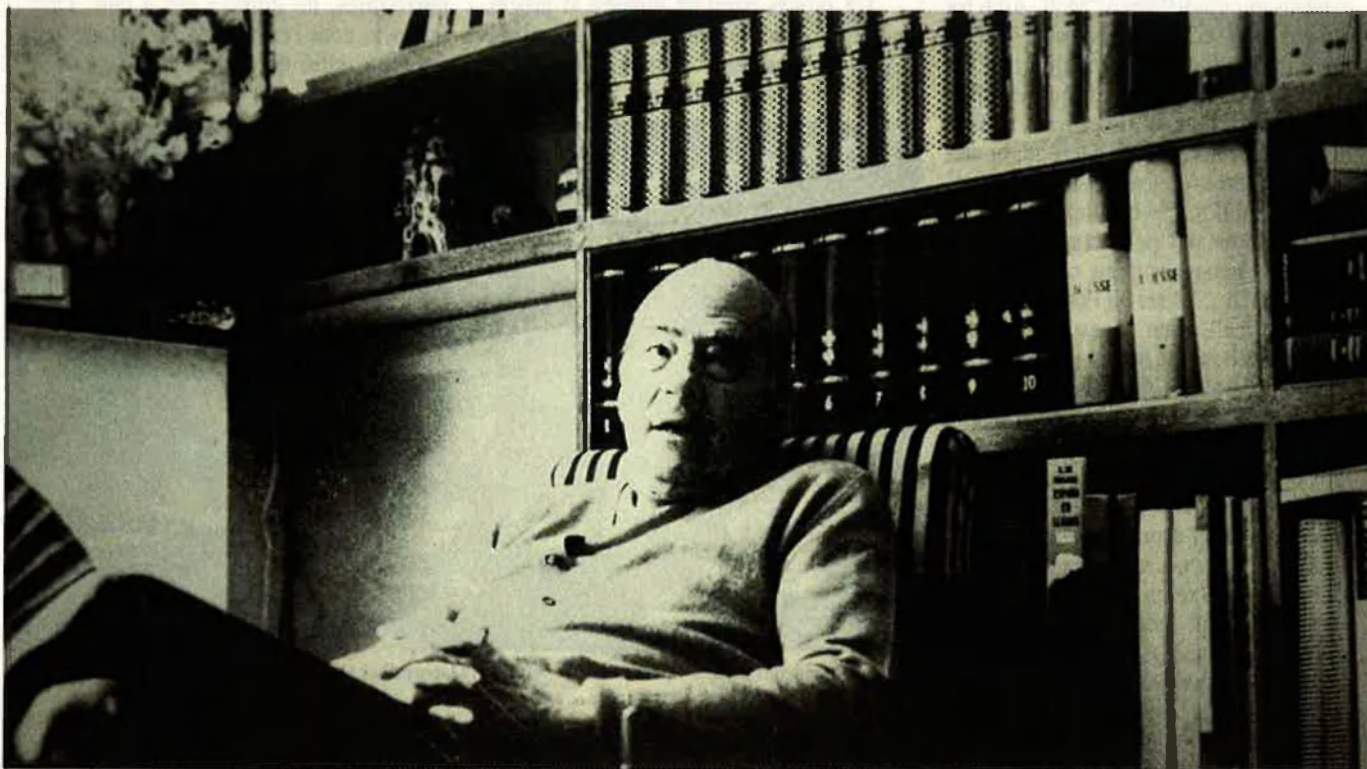

Entrevista amb Josep Ros, el "viatjant" de Tarradellas.

"Esperàvem un De Gaulle i vam trobar un Petáin"

Josep Ros, un empresari nacionalista d'Andorra, fou un destacat col.laborador a l'ombra del president Tarradellas fins al seu retorn, en 1977. És testimoni d'excepció d'una etapa difícil. Però és, a més, l'únic testimoni que ho conta tot.

A les valls del Loira, una finca com Saint Martin Le Beau, era una residència adequada per un exiliat d'honor.

AVUI

Quan es van conèixer, el 1944, Josep Ros era militant d'un partit decapitat —Estat Català— i Josep Tarradellas era conseller d'un govern inexistent. Dos supervivents que tramaven conxorxes polítiques a París. L'alliberament d'Europa implicava l'alliberament de Catalunya. Quan van retrobar-se, en 1960, Josep Ros era un empresari establert a Andorra i Josep Tarradellas era el president d'un govern inexistent. La construcció d'Europa implicava l'acceptació de l'Espanya franquista. El president de la Generalitat de Catalunya ja vivia a Saint Martin-le-Beau. Els veïns li deien el general. Un ge-

neral vençut, és clar: "És un home isolat, amb un contacte molt intens amb els Casals d'Amèrica d'on rep l'ajuda. Els casals són majoritàriament independentistes però valoren i respecten la institució. En aquell moment fa imprimir uns butlletins però la seva acció epistolar és encara limitada, com ho és el despertar de Catalunya. No fa pas l'efecte de tenir excessius problemes econòmics. Aquests vindran des del moment que la seva acció a Catalunya pren cos". Durant molts anys, el general vençut i altiu té pocs amics: "Quan jo hi vaig anar, encara vivia la seva mare Casilda, i és també el moment que hi van Josep Fornas de Barcelona i Joan Sansa de la Seu d'Urgell. Quan en parlava amb Fornas, fa uns mesos, tingué una expressió molt gràfica: "En aquells moments érem com dos torrats".

A Josep Ros, l'acusaven de "separatista". Era un orgullós defensor dels seus ideals. Però tenia també sentit institucional, així que des del 1960 es va posar a disposició del president, tot i saber que Tarradellas no era separatista: "Comprendre en Tarradellas només era possible si hom comença per dir i saber que no era nacionalista en el sentit real que, a una nació, li correspon un estat. Els Països Catalans no existien. Els problemes espanyols, els assumia, com per exemple Gibraltar. L'exercici del poder, el tenia fascinat, però sabia que el tenia limitat a les quatre províncies. Una mica com el Pujol d'avui, amb la particularitat que el poder dels militars encara el fascinava més. Potser li venia d'haver fet el servei militar a l'Àfrica i amb Franco a la vora, no recordo si ja general. Tarradellas m'ho

havia contactat". De *president de la Generalitat* —un concepte "per als quatre incondicionals que creien en la Institució"—, Tarradellas necessitava sentir-se'n plenament. Necessitava, per tant, contactes: "Fornas és l'home més ben emplaçat a Barcelona, com jo era un contacte ràpid i no controlable a Andorra, des d'on podia fer arribar personalment tota mena de documents on fos necessari. Fornas s'hi comunicava gairebé diàriament; sé que conserva molts documents". Ells feien de correus i de profetes. I costava convertir catalans al tarradellisme: "Molt. Amb tot, a partir del 1962 comença a anar-hi algú. Dels invitats, molts responien que no. N'hi havia de tres tipus. Els qui no volien anar-hi, per exemple Josep Benet i Albert Manent eren els clàssics. Dels qui hi anaven, o en tornaven tarradellistes o en tornaven escèptics. Els qui tornaven escèptics eren dominats pel record, però l'home madur i convençut que retrobaven els impressionava. Va ser en Fornas qui hi va dur en Bricall, quan aquest era cap dels serveis de Banca Catalana i feia la tesi doctoral. Fornas li obrí la biblioteca i arxius de Gallifa i li recomanà d'anar a Saint-Martin ja que allí hi havia els arxius de la Generalitat. A Bricall, li caigué bé al president. Allí pogué fer i acabar la seva tesi sobre l'economia de guerra. Cal no oblidar persones que sempre van estar amb ell com Jaume Carner i en Víctor Seix, editor, que morí a Frankfurt. Pujol també hi anà aviat. Ara, una persona molt estimada de Tarradellas fou Jaume Carner".

Convèncer la gent costava moltes hores, molts viatges i també molts diners. Massa diners: "Bé, jo no me'n vaig adonar fins a una telefonada de la seva muller que em demanà ajut perquè el president era a l'hospital de Tours. Al vespre, amb un altre amic d'Andorra —la fidelitat del qual a Catalunya és de més relleu ja que la FAI va matar-li quatre germans— li férem arribar el que demanava. Aquella gran propietat vinícola en què vivia, en mans d'un home que només pensava en la política i en el futur de Catalunya, que rebia tots els diaris, que tenia els anuaris telefònics i ampliava constantment els fitxers, que tenia un secretari a París que es desplaçava de tant en tant, que escrivia a Déu i sa mare, no semblava, doncs, la millor persona per a fer rendible la finca. I la seva esposa tampoc no era, amb la seva dedicació parcial, la qui podia tirar-la endavant. S'enfrontà amb l'Òmnium Cultural, amb Montserrat, amb la Comissió dels Jocs Florals i moltes altres iniciatives que

volien entrar en el camp polític. Amb una Catalunya en mans franquistes, Catalunya era ell i ell era el president. Ho veia molt clar, i els qui el recolzàvem també, per més que fóssim nacionalistes i aspiréssim a més. Admetíem el sostre del 1932 a manca d'altra cosa. I Tarradellas controlava totes les iniciatives que es desviessin dels seus objectius. Neutralitzar-les fou una lluita que ell menà sense repòs. I això volia dir diners, que sostreia de la seva vida familiar i que el menà a un procés hipotecari permanent."

Un procés paral·lel gairebé al procés epistolar que va iniciar amb l'interior. Amb les "famoses" missives de Tarradellas: "Feia tiratges de cartes i manifestos

l'operació es feia des de França. Una vaga de correus de 5 setmanes l'obligà a fer un viatge amb les maletes plenes de cartes obertes, per si la duana volia veure de què es tractava. L'itinerari fou com un cercle per les zones que ajunten França, Bèlgica, Holanda i Alemanya. És a dir Brussel·les, Rotterdam, Amsterdam, l'Haia, Hasselt, Aachen i retorn a França. El resultat fou tan perfecte que més tard se n'efectuà un altre. També hi hagué una altra operació des de casa meua, a Andorra, no tan important. Andorra, amb sis parròquies, no donava per a tant. Una operació com l'esmentada en primer lloc valia un milió de pessetes de l'època, i l'ajuda que es rebia no era regular, era in-

Josep Tarradellas presidint una reunió conjunta de la Generalitat i del Consejo de Aragón.

ARXIU

de l'ordre de 500 a 3.000, segons la disponibilitat de diners. Algunes vegades foren de 25.000 en paper bíblia. Hi hagué anys en què les cartes, confidencials o no, eren vuit o deu. I cal multiplicar-les per tants altres impresos, segells, adreces, falsos remitents i variacions dels caràcters de l'escriptura. Finalment, no es podien dipositar a les mateixes bústies de correus i calia variar de localitats. I per a això disposava només d'un secretari que vivia a París, Francesc de Lluís Gausachs, la seguretat social del qual pagava un industrial català, fill d'Olot. Així va poder jubilar-se anys després, ja que aleshores, a França, les assignacions familiars eren molt importants i Gausachs tenia tres fills que mantenia amb un sou de la Generalitat ben just, que algun mes l'havia deixat penjat i tot. Tarradellas controlava l'arribada de les cartes mitjançant la resposta d'un o dos destinataris per cada lot de cartes amb el retorn del correu. Així sabia que el lot havia arribat bé. Generalment

termitent. Més endavant, quan l'olla bullia de debò, em vaig fer un fart de viatges i vaig dur cartes a molta gent. Curiosament, constato que l'únic socialista a qui vaig portar un parell de cartes era Andreu i Abelló, un ex-banquer, que vivia damunt la plaça de Francesc Macià. A Pujol, les hi portava a General Mitre, a Solé Tura una vegada davant el camp de l'Espanyol, a Colomines, a Cornudella, a Josep Pla al mas de Llofriu, i a algun altre que no esmentaré, però que em pregava d'aprendre la resposta de memòria i de fer-la jo des de casa. Per cert, també vaig ser dues vegades a casa en Benet, al carrer de Calvet, amb qui Tarradellas no filava gaire prim bo i advertint-me que potser em rebria malament. Res d'això. Em rebé magníficament".

Ajudes és una paraula que Josep Ros havia tastat personalment. Els "viatjants" de Tarradellas, com ell, vehiculaven una gran part d'aquest finançament particular amb totes les mesquineses corresponents:

Tarradellas com a conseller d'Hisenda presidint un dol al començament de la guerra civil.

ARXIU

"Pujol l'ajudà personalment una vegada i la Banca Catalana també i ho acaba de confirmar. Però més tard hi posà condicions, i si ho féu per persona interposada ell s'ho deu saber. Però la condició de lliurar els documents de la Generalitat "anava a missa". És més, i no s'ha dit encara, a Tarradellas, li proposaren que abandonés la política, i aquí entrem en l'estretor econòmica, que sembla vergonyosa i que jo trobo virtuosa en un polític que vol mantenir la seva independència. Volien que se n'anés a Saint-Raphael, o a Cogolin, on havia residit el president Irla (a la Costa Brava) on el jubiliarien amb una pensió que li resoldria la vellesa. Quan li deien això, el president alçava el dit central enlaire, i reia...". Amb el temps passaria a un seriós conflicte d'autoritats, de patums encrespades. Hi havia prou antecedents: "Un dia que jo l'esperava a Saint-Martin arribà de París on havien fallat les converses amb Pujol, o algú que el representava, sobre la compra de la seva col·lecció, molt important, de llibres sobre la guerra civil. Ell confiava en aquesta operació per a muntar una Fundació i assegurar alguna cosa per a la família. Li prengueren el pèl i si bé m'ho digué amb el mínim de paraules, li llagimejaven els ulls. Per a més escarni, no sé qui va comprar la biblioteca de Jordi Arquer que era molt inferior i la hi van pagar bé. Tarradellas finalment —i crec que per necessitat— se'n va vendre una part a l'historiador americà Southwood. Pujol, malgrat haver-lo ajudat, no fou mai generós i despertà aquella animadversió profunda que va dominar la seva relació. La rancúnia d'elefant va entrar en joc i va tenir un epíleg lamentable als darrers dies de Tarradellas a la casa dels ca-

nonges". Una rancúnia que, segons Ros, era gairebé inevitable: "L'un venia de l'Esquerra, tenia un passat que a Barcelona molts criticaven i era agnòstic. L'altre era tan catòlic que només li faltava un cilici, tenia ambició política a cops de colze, estava carregat de diners i li retenia les ajudes. Eren dues concepcions que s'assemblaven prou per a xocar frontalment. El xoc era clar: Jo sóc president i Pujol ho serà. A Saint-Martin, una nit, vaig dir-li: —President, vós sou l'avi propietari de la hisenda catalana i Pujol és l'hereu que vol heretar de seguida. Aquesta picabaralla ens fotrà un desga-

"El 70% de les ajudes a Tarradellas venia d'Amèrica"

vell al país. —No diguis això que no podré dormir, Ros... —Fou la resposta".

La majoria d'ajudes es van vehicular, doncs, per altres camins: "Un home que el va ajudar molt fou en Domènec Valls i Taberner. Un home de dreta que ningú no titllaria de catalanista, però d'una catalanitat molt ferma. Estimava el país. Però, en realitat, el president rebia ajudes escadusseres i ocasionals. Això sí, era molt primmirat perquè sabia que segons quines ajudes podien ser hipoteques de futur i, malgrat les necessitats, les rebutjava. Per les raons que fossin, va rebutjar una oferta del senyor Encesa de la Costa Brava. Dalí li va regalar un quadre i sempre

parlava d'un xec de cinc-cents dòlars que li havia donat l'editor Grijalbo. Com que ho repetia tan sovint es pot traure la conclusió que no li'n passava gaire sovint. Fornas li enviava regularment diners que recaptava a Barcelona i era una feina difícil; ho sé per experiència. Era clar que si li arribava de gent no situada en política, però de sentiments patriòtics, era benvinguda. Gausachs a vegades s'havia d'esperar a cobrar el seu sou de secretari de Tarradellas a París. Sort que estava en nòmina en una fàbrica, sinó s'hauria quedat sense jubilació. Banca Catalana va fer-li també aportacions amb el beneplàcit o la blanesa de Pujol, però recordo un préstec fet a través de Fornas del qual ell en responia amb el seu nom. I com que la cosa era un pou sense fons es va anar allargant amb interessos... i va anar pujant. Finalment no va caldre tornar-lo, i, a més, hi va haver altres ajudes encobertes per una gran persona com en Raimon Carrasco. Els préstecs, els deixaven dormir. En realitat eren sons eterns. També en Jaume Carner va portar-se-li bé i, segons que deia el president, si no l'ajudava més era perquè, ja en ple distanciament, Pujol s'hi posava de través. També estic segur que Duran Farell el va ajudar. El vaig veure a Saint-Martin de reüll. Un altre fou Joan Vilalta, nacionalista, avui president de la Gran Penya Barcelonista de Barcelona. En Frederic Rahola és possible que l'ajudés, però no em consta. Però sí que recordo que Fornas em va dir que una vegada ell havia fet una col·lecta a Perpinyà i Rahola s'hi havia negat. Potser ho feia personalment. Suposo que en Bricall també va ajudar perquè una vegada vaig anar-li a portar a tornar diners de part d'ell. Era una pràctica habitual de Tarradellas que encara que l'ajudessin, amb segons qui es permetia de demanar-ne més. Així et feia un xec amb data posterior que podries cobrar quan li arribés una remesa d'Amèrica. Jo encara tinc de record un d'aquests xecs signat per ell, que mai no portava a cobrament. Si algú l'ha de veure és al Centre de Documentació de la Generalitat, amb tots els papers que guardava de la meua relació amb el president, i no li caldrà esperar trenta o quaranta anys com a Poblet". Fins i tot, l'abadia de Montserrat va intervenir en aquesta llarga llista d'ajudes: "És una història curiosa. Llavors a causa dels aiguats de Terrassa, Montserrat va canalitzar ajuts d'Amèrica per als damnificats. A Montserrat hi havia una quantitat de diners la destinació dels quals s'estudiava, ja que havien arribat amb retard. Una demanda d'ajut en

favor de Tarradellas féu que un milió de pessetes li fos tramès immediatament. L'abat amb unes quantes telefonades va recuperar els diners enviats i l'ajut als damnificats es va efectuar com corresponia. El problema fou que Tarradellas va creure que l'ajut podia repetir-se i l'Abat va refusar-ho, perquè no volia convertir les ajudes del monestir en una cosa personal ni l'abadia en tenia segurament la possibilitat. Una altra carta va enverinar la relació, i les declaracions a *Le Monde* d'Escarré ho van empitjorar. 'Montserrat a resar i a dir missa i jo a fer política' era la seva posició. Aquesta visió de les relacions entre diversos organismes i ell expliquen molts dels problemes amb els Jocs Florals —'que facin versos i no interfereixin'— o bé amb Òmnium Cultural —'que facin cultura i no preparin cap plataforma política'. En això cal dir que tenia tota la raó del món.”.

Les xifres de Josep Ros son impressions personals però son, almenys, viscudes: “El 70% de l'ajuda li venia d'Amèrica. El 20% provenia dels diners de les hipoteques de la finca que s'anava consumint i el 10% —només el 10— provenia de Catalunya.” Tarradellas gaudia, al final de la guerra, d'un cert patrimoni personal. “La gent ignora que el cafè La Lluna de la plaça de Catalunya, on ara hi ha Caja Madrid, era propietat del seu pare i que se'l va vendre en marxar. També van ajudar Tarradellas els bascos, cosa que s'ignora i és veritat.” Ric, no ho era Tarradellas. Almenys per Ros: “A mi em digué una vegada que era l'home de França que havia aconseguit més hipoteques damunt una propietat. Tot era possible amb la seva capacitat de persuasió... que no li servia de gaire quan tractava amb financers i banquers catalans com Pujol i Raventós. I mentre ell passava angúnies i penes aguantant aquell feix de cartes, els seus masovers, millor dit mitgers, es feien rics. La necessitat el feia vendre a majoristes, quan els mitgers adineraven el xampany en circuits on es podia valorar. Trobo que és fer-li un gran elogi, a ell i a la senyora Antònia, dir que tenien problemes greus, a escala de subministrament, quan tanta gent anava allí amb tanta comoditat. I aquí hi ha una anècdota que encaixa. Tarradellas m'havia fet portar personalment a Alfons Quintà una carta en la qual li posava en relleu algun punt imprecís o oblidat d'un article escrit per Quintà mateix. Amb Quintà vam decidir d'anar a Saint-Martin i ens vam trobar a Tolosa. Quan arribàrem a Bleré, població a la vora de Saint-Martin li dic:

—Ara hem de parar, que hem de fer una funció.

—¿Quina funció hem de fer?

—Ara hem de carregar el cotxe. No podem pas anar a cas d'un home que està penjat i anar-hi sense menjar, com tanta gent fa; s'asseuen, mengen i no s'adonen de les necessitats que passa.

Es va quedar de pedra. Sempre m'ho ha recordat: —Renoï, Ros, ¡em va deixar fred! —Vam carregar un gall d'indi i altres queviures al cotxe. Allí hi anava gent que tenien granges amb mil porcs i porta-

“Tarradellas no era un polític patriota. Es limitava a recuperar la Generalitat a través de la seva persona”

ven una llangonissa o bé unes rajoles de torrons i s'hi quedaven un parell de dies. ¡La cosa anava així!”

Però —a part d'ajudes i visites— Tarradellas només era amic d'ell mateix. Perquè qualsevol que no entrés en les coordenades del tarradellisme ho podia pagar, Fornas inclòs: “En Tarradellas es va empipar quan Fornas va dir-li que s'incorporava al projecte d'ERC. Una persona molt pròxima al president en va definir així l'actitud: “Tarradellas tenia la virtut política o la dèria instintiva de destruir tot allò que no li servia”.

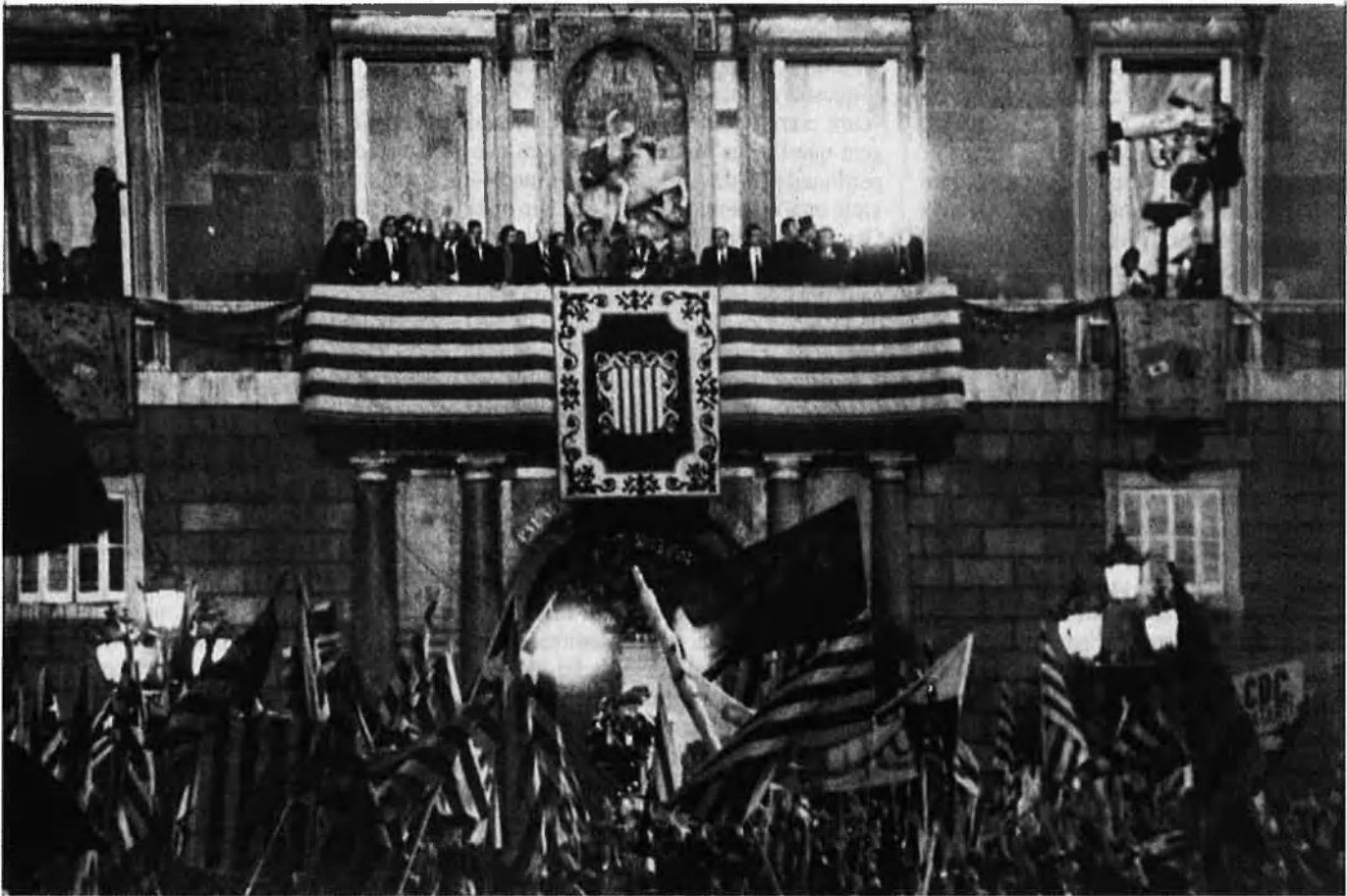
“Casinello recomanava Tarradellas com un mal menor”

Ros havia reconegut sempre que en Tarradellas hi havia un polític professional, però ell mateix ja intuïa els mals de cert professionalisme: “Tarradellas no era un polític totalment patriota. Feia política professionalment i la limitava a recuperar la Generalitat a través de la seva persona. Només tenia una carta a jugar i ho féu amb un sacrifici de més de vint anys, dia a dia, sol a l'inici, defensant un càrrec i una institució hipotètics per molts i reals per ben pocs. És un període de sacrifici personal tant d'ell com de la seva muller,

en què t'has de treure el barret. Però, diguem-ho tot, per ell la llibertat de Catalunya no anava més lluny de l'Estatut del 1932 amb ell al davant. Trampeja totes les situacions, sent parlar d'autodeterminació, de Països Catalans i d'altres termes, però tot li entra per una orelleta i li surt per l'altra. I els qui som nacionalistes i el sosteníem ens hem d'empassar una quantitat fabulosa de “gripaus” quan ens adonem d'aquesta limitació. ¿Però que havíem de fer la gent que estimem el país sinó defensar la institució que significa la ruptura? Ruptura que permeti d'ampliar a més l'autonomia. ¿Quina tria teníem quan ja comencen a actuar tres forces que han tret diputats, que fan conferències de Sant Vicenç de Paül a Madrid, quan Pujol no renega d'un “régimen especial” per a Catalunya i els socialistes (conscients que pujolistes i comunistes són anti-Tarradellas) deixen fer, esperen i es permeten fins i tot de ser a l'Organisme Consultiu? ¿Què havíem de fer, doncs? Ningú no estava amb Tarradellas. I a mi em deia: —Ros, aquesta gent no ens estima —És un moment baix que Tarradellas comprèn molt bé i en el qual Suárez (que ni sabia què era la Generalitat) s'enganxa. Així que el “gat vell” de Tarradellas els dona el tomb a tots”.

Però, abans, els ulls del president havien de contemplar una altra tragèdia quotidiana: “La finca de Saint-Martin-le-Beau ja era venuda a un banquer germà d'un antic ministre de De Gaulle, Taittinger, que va concedir-li dos anys d'estada gratuïta i que, després d'un estira-i-arronsa amb Tarradellas —i assabentat per un català que tenia empleat a París de qui era aquell personatge que l'havia impressionat—, va ser correctíssim. Tant com ho pot ser un banquer. De totes maneres la liquidació, amb quatre elevades hipoteques pel mig, va ser una misèria. La situació va arribar a estar tan penjada que un fill d'en Fornas i jo parlàvem de buscar-li un xalet al costat de Foix, que no fos tan accessible com Perpinyà. I mentrestant, vingia visites al Clos de Mosny. Com deia en la intimitat, “n'hi ha que hi vénen a passar les vacances”.

Tarradellas no podia ser desnonat. Se suposa. ¿Però, podia vendre's? “Segons l'Enciclopèdia *vendre's* és també “abandonar algú les seves conviccions per un profit material”. I d'abandons amb càrrecs remunerats, la transició n'és plena. Ara bé, la situació tampoc no es clarifica per aquí. Objectivament parlant, hi ha una convergència d'interessos entre Madrid-Suárez i Tarradellas-Saint-Martin-le-Be-

El retorn de Tarradellas va ser un dels actes més multitudinaris de la transició. O com convertir un miratge de llibertat en un mite intocable.

AVUI

au. La jugada era cantada. Recordem la situació. Suárez no tenia força a Catalunya i les eleccions havien situat socialistes, comunistes i catalanistes al davant. ¿Com controlar tota aquesta gent adversa? Doncs bé, potser fent cas d'Ortínez, d'Ossorio i de Sentís. I acceptar com a **mal menor** la tornada de Tarradellas. Això del **mal menor**, ho havia escrit Andrés Casinello, un militar dependent dels serveis d'informació del govern, després de visitar-lo com a explorador. Tinc un amic que va llegir l'informe que en feia algun elogi, però que era ple de desconfiança. Tot i així, cal remarcar que els dos mots finals el recomanaven, en cas extrem, com un **mal menor**.

La polèmica ha cremat sola gràcies a les opinions de destacats dirigents socialistes. Un factor que, a Josep Ros, li provoca una certa perplexitat: "Tarradellas sempre deia que la política francesa no l'interessava però, quan sentia les notícies, era obligat algun comentari. De Gaulle, Pompidou, Pinay i Barre eren perfectes. Els socialistes, incloent-hi Mitterrand, eren uns desgraciats. En aquells temps d'antifranquisme en què als meus ulls els socialistes eren uns aliats naturals,

aquestes opinions i propòsits semblaven almenys desconcertants". Josep Ros parla també de manipulació de la viuda de Tarradellas. I ho fa perquè aplica la seva part de memòria històrica: "Hi ha un tret característic de Tarradellas que ningú no esmenta i que no he dit abans. Era un misogin polític absolut. Mai ni la seva esposa ni la de cap altre no va assistir a una conversa política. Les feia anar a passejar, a mirar la televisió... Només una dona li va trencar les conviccions i el va impressionar: Empar Pineda, dirigent del MCC. Una dona que també era de conviccions inamovibles i no gens apta per a la política camaleònica que ara s'estila. La senyora Antònia ha estat manipulada en l'animadversió a Pujol que, a fi de comptes, és el president. ¿És tan greu dir que Tarradellas ve a Catalunya condicionat? És ben comprensible, en un home que arriba al final de la seva vida. Però aquí hi ha un gran buit. No són pas els socialistes els qui tenen dret a queixar-se. Els qui hi tenen dret som els nacionalistes de veritat, els d'Amèrica, els de França, els de Catalunya i que encara combatem un Estatut que tothom sap insuficient. I, en favor de Tarradellas, cal dir que les

tres forces polítiques dominants van estar d'acord a no deixar-li ficar el nas en el projecte. La suficiència contra l'experiència. Però això tampoc no va impedir que recomanés a Catalunya que el votés. I això sí que li ho recrimino. I, més encara, recomanar la Constitució".

Els "homes del president" no eren joves cadells del govern Nixon. Tots eren vocacionals, gent de negocis o professors universitaris. Espècimens poc homologables. I només Josep Fornas, Joan Sansa, Manel Ortínez a Madrid, Frederic Rahola, Josep M. Bricall, o Josep Ros eren veritables "homes del president". Els únics que sempre va tenir al seu costat. A partir de la transició, tots ells van haver de definir-se en la seva fidelitat a Tarradellas: "Rahola, Bricall i Ortínez van entrar en el joc polític, i jo no, ni ganes. Jo havia fet el meu paper durant vint anys, i iniciar el camí de la claudicació no m'embalava. Jo recordava l'home que deia que els joves i nous polítics "mancaven de rigor". O bé el qui deia "doneu-me una taula, mossos d'esquadra, paper oficial i un tampó, i ja en parlarem"... Doncs ho va tenir. ¿I què?" Ros no trigaria gaire temps a contestar-se la pregunta. A finals d'octubre

de 1977. Un sopar a la Casa dels Canonges pocs dies després del retorn. Ros sempre tindria present l'angoixa de Tarradellas pels micròfons ocults. Van haver de prendre el cafè lluny del menjador. "Per si de cas". El 23 d'octubre des del balcó de la plaça Sant Jaume, Tarradellas havia dubtat si cridar "¡Visca Espanya!". Ros no va trigar a descobrir que el president volia que li reconeguessin un nom i una institució, no pas l'autogovern. L'epíleg seria, al seu entendre, inevitablement afrancesat: "Esperàvem un De Gaulle i ens vam trobar un Petáin."

El molt honorable president de la Generalitat Josep Tarradellas va intentar, malgrat tot, conservar l'amistat amb el ciutadà Josep Ros "Un dia, ben repapat, em va convidar a la Generalitat i em va fer entrar en una gran sala plena de "col·lonades" i em diu: —Mira Ros si m'estimen. Eren obsequis, cistelles de vímet, porrons, ceràmica, foteses que li regalaven en els seus viatges per comarques. La resposta em va venir a la ment quan sortíem, però ja no era oportuna: —Són els mateixos regals que feien a Franco, són els regals al poder. ¿Per què a Saint-

Martin-le-Beau no us els feien?" Però el ciutadà Ros va arribar a no entendre —qüestió de mesos— gairebé res: "Vaig veure com Tarradellas deixava caure la gent que l'havia ajudat. I això no es pot perdonar perquè n'hi havia que mereixien una empena. Només cal dir que Gausachs va tenir una petita jubilació catalana gràcies a Pujol. I recordo encara gent fidel de França asseguda en un piló de la plaça de Sant Jaume dient: —No em reben, ¡no puc entrar!". El ciutadà Ros va decidir que, almenys per ell, Tarradellas no era l'home providencial que necessitava Catalunya. I va aplicar-ho taxativament: "Vaig refusar els seus afalacs. Vaig refusar, i també ho va fer el meu fill, que bategessin una néta a la capella de Sant Jordi. L'últim cop que el vaig veure va ser quan em va forçar a una visita, en 1979, després d'un any de distanciament. Va ser una conversa de sords, em deia que si hagués fet un gest valent l'haurien fet dimitir o si hagués amenaçat de dimitir li ho haurien acceptat. El vaig deixar amb la paraula a la boca quan li vaig dir: —"Et la messe n'en vaut pas la chandelle?"

Gairebé una dècada després, l'onze de juny de 1988, durant les exèquies de Josep Tarradellas, Adolfo Suárez va poder saludar alguns dels representants més insignes del tarradellisme, com Ortínez o Bricall. Tot repassant els rostres compungits que es movien dins la catedral de Barcelona, va trobar-hi a faltar un vell conegut; Lluís Gausachs, el fidel secretari parisenc del president, que havia conegut durant les visites madrilenyes de Tarradellas. Però Gausachs no era a l'interior de la catedral. A la sortida, Adolfo Suárez va veure'l entre la gent concentrada a la Plaça Nova. Silenciós i anònim, Gausachs havia preferit quedar-se a l'altre cantó de la barrera policíaca. Josep Ros ni s'havia mogut de casa. Com Josep Fornas. Com la majoria dels catalans que no van acompanyar en massa el fèretre pels carrers de Barcelona, ni van omplir d'un gran silenci el cementiri de Montjuïc, ni van fer cues nocturnes per rendir l'últim adéu a Josep Tarradellas. L'11 de juny de 1988 només quedaven 4.000 ciutadans de Catalunya. Forasters a banda.

Oriol Malló / Eduard Voltas

XV Campanya Carles Salvador

**Començament dels nous cursos
de Llengua i Cultura del
País Valencià (de tots els
nivells i horaris).**

•Modalitats dels cursos:
-Orals
-per Correspondència

**Els Cursos van dirigits a la superació
de les proves de la Junta Qualificadora**

EN ACABAR EL CURS S'OBTINDRÀ UN CERTIFICAT ACREDITATIU

En València: c/ Moratín, 15, 6a. C.P. 46002 Tel.(96) 351 17 27

ACPV

ESCOLA D'ESPLAI

Reconeguda per la Generalitat Valenciana

11 Curs per a Monitors d'Esplai i Lleure

DURADA: 110 hores

**INSCRIPCIONS:
fins al 31 de març
(places limitades)**

**COMENÇAMENT DE LES CLASSES:
segona quinzena de març**

MATRICULA: 10.000 PTA

TEL. : 351 17 27